

Monikielinen periferii vaston ummikkokeskustaa Bengt Pohjasen tuotannossa

ENIKŐ M. BODROGI

Cluj / Kolozsvár

Aluksi

Tämän artikkelin tavote on esittää kunka ummikkokeskustasta käsin tyrkytetyn kulttuurisen itentiteettikäsitteen dekonstryksuuni tapahtuu monikielisen periferiin perspektiivistä ja näyttää eksämpelin siitä Tornionlaakson kolmikielisen kirjailian Bengt Pohjasen tuotannossa. Artikkelissa keskitythään Pohjasen omaelämäkerrallisen romaanin ensimmäisen osan meänkielisheen värsuunhiin, Jopparikuninkhaan poika romanhiin. (Pohjanen 2009.)

Keskusta ja periferii

Keskusta on maantietheelisessä merkityksessä jonku paikan keskelä. Sanhaan liittyy kans sosiaalis-fynksunaalinen rolli. Yhtheiskunnassa keskustasta käsin johethaan sosiaalisia aktiviteettiä, ja keskusta on se, mikä määrää koko yhtheiskunnan toimintaa.

Keskustan ja periferiin tiskyrsi liittyy kiinteästi valtasuhtheishiin eetnisitten ja kielelisitten enemistöjen ja vähemistöjen välilä. Kielen staattys yhtheiskunnassa määrää paljolti sen, mikä sosiaalinen staattys sen puhujilla on. Jälkikolonialistisessä tiskyrsissä, jonka isänä piethään Edward W. Saidia, tuothaan framile, ette kulttuurin perintheelisesti hierarkkisele perustalle rakentuvasta määritelmästä jätethään pojjes periferiiasemassa olevitten ryhmitten kulttuuria. Kulttuurin jälkimoternin termin uuestiarviointi on johtanu siihen, ette näitten ryhmitten kulttuurit on saahneet oman keskheisen rollin omihneen kaanonihneen. Jälkikolonialistisitten tutkimuksitten tärkeimpiä saavutuksia on justhiins kolonialismin näkymättömitten tiskyrsitten ratkaseminen, jotka on täynä psykoottisia traumoja. Saidin jälkhiin ko nykyhään puhuthaan kulttuuritten taistelusta toisia vasthaan, se helposti unheuttuu, ette saman kulttuurin sisäläki erilaiset kulttuurin määritelmät taisteleva keskenhään. (Said 2002: 606.)

Se on tärkeätä korostaa, ette kolonialismila ymmärethään aluheelisen halthuunoton lisäksi sen perukan alkuperäisväestön kulttuurisitten ja henkisitten pääomitten halthuunottoa ja toishaalta niitten kieltämistä.

(Hirvonen 1999: 37.) Näin se on käyny Tornionlaakson suomenkielisen popylasuunin taphauksessaki.

Ko aatelhaan Ruottin kielelisiä oloja, niin se näkky selvästi, ette keskusta, josta käsin oon ollu määritelty koko maan kulttuuri, oon ollu ummikko, elikkä ruottinkielinen ko taas perukat, joita oon kattottu olevan periferiiasemassa (niinku Pohjos-Ruotti ja siinä Tornionlaakso), oon ollu monikielinen, sielähään oon aina käytetty ainaski neljää kieltä: suomea, meänkieltä, saamea ja ruottia. Periferiilä asuvitten ihmisitten oli pakko osata oman kielen lisäks maan viralista kieltä, enemistökieltäki, elikkä ruottia, ja se oon ollu luonolista osata jonku verran samala perukalla puhuttuja toisiaki vähemistökieliä.

Keskusta oon aina ollu monopooliasemassa polittisen voiman harjottelemisessa ja ko sen kielenä oon maan enemistökieli, se kieli saattaa muokata polittisen vallan kulttuuriseksi vaikutukseksi ja säilyttää sen. (Hannerz 2001: 9.)

Se oon tosiasia, ette kulttuuri tarttee kohtaamisia muitten kulttuuritten kans. Ko keskustan kulttuuri (elikkä enemistökulttuuri) kohtaa periferiin kulttuuria (vähemistökulttuuria), polittisen ja talou'ellisen vallan voima-suhtheet siirethään kulttuuritten kohtaamisheen. Keskustan kulttuuri määrittellee sillä mallin vähemistökulttuuria omasta perspektiivistä, ja markinaliseeraa sen ulkopuolisilla perusteilla. Valtakulttuuri freistaa määrätä vähemistökielen ja -kulttuurin arvon, ja se määrää sen kielitten hierarkkiassa ylheensä alimaksi.

Raja maantietheelisenä käsitheenä

Pohjoskalotin perukalla valtioitten väliset rajat oon muuttunheet monta kertaa kautta historian. Pohjoskalottia oon pruukattu kattoa perukkana, jossa monenlaisia kulttuurisia ja kielelisiä tratisuunia ja tapoja oon kohahneet ja vaikuttanheet toiset toishiin. (Heith 2010: 24, 27.)

Toinen eksämppli muuttuvista rajoista oon Suomen ja Ruottin välile 1809 veetty raja Tornion, Muonion ja Könkämän väyliä pitkin. Kirjailia Bengt Pohjanen oon monesti käyttäny tästä rajasta metafoorat „tsaarinn punanen viiva” eli „kuninkhaan musta nauha”. Nämät metafoorat ilmasevva sen, ette kaukana asuvat hallittiat veit rajan keskele perukkaa, jota suomenkieliset oon asuttanheet varemin. Hallittioile se ei tarkottannu mithään, ette yhtenhäinen suomalaisuus oon revitty kahtia Haminan rauhansopimuksen myötä ja ette sille oon ollu vakavia seurauksia justhiins Tornionlaaksossa asuville suomalaisile. Niistä oon tullu eetninen ja linkvistinen vähemistö, jota Ruottin politiikka oon freistanu asimileerata.

Kulttuurisen tuotannon perspektiivistä rajaseutu oon rohki mielenkiintonen, siksi olen valinu tämän esitelmän aiheeks yhen

rajaseu'un, Ruottin Tornionlaakson kirjallisuutta, tarkemin Tornionlaakson tuotteliaaman kirjailian, Bengt Pohjasen teoksia.

Yksi tärkeimmistä kohista Bengt Pohjasen aatosmailmassa ja sen filosofiassa on juuri rajojen uuestitulkitseminen ja ummikkokeskustasta käsin tyrkytetyn kulttuurisen itentiteettikäsitteen dekonstryksuuni monikielisen periferiin perspektiivistä. (Heith 2007, 2009, 2010.)

Raja kulttuurin sijana

Rajaa saattaa tulkita muussaki merkityksessä ko maantietheelisessä.

Venäläisen kirjallisuudentutkian Mihail Bahtinin jälkhiin kulttuuri kokohnaisuutena sijattee rajala, rajoitten leikkauspisteissä ja jokuks kulttuurinen tapahtuma sattuu rajala. (Bahtyin 1976: 13.) Serbialais-unkarilainen kirjailia József Fekete J. (2010) väittää kans, ette kulttuurin perusominaisuus on rajanylitys, tunkeutuminen, kielitten ja eetnisyyksitten välilä oleminen. Se on erityisen totta vähemistökuulttuurin taphauksessa.

Rajaa saapi siis käsittää symboolisena konstryksuunina, monessaki suhteessa. Se saattaa olla jonkulainen löysäävä muuri, jota kansa eli eetninen roikka rakentaa ittele omalaatusuuen puolustamiseksi. Sisäroikan määrittelemine tarttee aina erontekoa „meän” ja „muitten” eli „toisitten” välilä, kaupankäyntiä siitä, mitä met olema ja toiset ei ole.

Tässä kohassa häätty korostaa, ette itentiteetti on juokseva konstryksuuni, jonka alasyteemit (esim. kielelinen, eetninen, kulttuurinen, uskonolinen itentiteetti) järjestyvä jatkuvasti muuttuvhaan hierarkkihaan. Sen kärjessä on tavahlaan se itentiteetti, joka on siinä hetkessä uhanalasenna.

Met vaston niitä – eetnisen itentiteetin perusasetelma

Itentiteetistä on kirjutettu rohki paljon eri tietheenaloitte perspektiivistä. Lyhysti sanoen itentiteetilä tarkotethaan yksilön käsitystä omasta ittestä suhteessa ytheisön muihin jäsehniin. Yksilön itentiteettiä saatethaan tutkia esim. kielen ja kulttuurin kautta. Kysymys tornionlaaksolaisesta itentiteetistä liittyy mm. eetnisen itentiteetin pruplematiikkaan. Eetnisyyttä on rohki vaikea määritellä. Siihen sisältyy sisäsiä (ryhmä itte määrittellee ja sitä ylläpiethään mm. sosialisasuunin avula) ja ulkosia rajoja (asetethaan suhteessa muihin ryhmiin).

Opjektiivinen-supjektiivinen käsitepari tarkottaa eetnisyyestä ja itentiteetistä puhuttaessa sitä, kuka määrittellee. Eetninen kulttuuri välittyy yksilöile sosialisasuunin kautta, siksi eetnisyyttä määrittävä sosiaali-sykolookiset, koknitiiviset ja emosunaaliset osatekiät.

Eetninen kulttuuri välittyy ihmiselle jo varhaislapsuudessa, ja kuuluminen eetnisheen roikkaan on persoonallisuuen syvviin osa. Eetninen itentiteetti

oon semmonen vahva tunnesie, joka on vahvempi ko hiljemmin syntyvät sitheet. Se vaikuttaa persoonallisuuen sykologisheen rakentheesheen. (Liebkind 1988: 46–47.)

Bengt Pohjanen, Tornionlaakson kolmikielinen kirjailia

Domokos ja Laakso toteava yhessä tutkimuksessa, ette kirjalisuuela oon auvainrolli kaikitten kulttuuritten reintekrasuunissa, liittämisessä suohraan eli epäsuohraan kontakthiin. Tämä ominasuus ja potensiaali oon tullu aina selvemäks viimi vuosikymmeninä. (Domokos & Laakso 2011: 6.)

Ko kattothaan likeltä Tornionlaakson kirjalista tuotantoa, se näkky selvästi ette monipuolisin kirjailia oon ollu Bengt Pohjanen. Hänen tuotanto oon niin rikas ja laaja, ette sitä saapi tutkia monesta perspektiivistä (hänen pipliukrafia oon neljänkymmenenkahen sivun kokonen!). Hään oon kirjottannu kolmela kielelä, ruottiks, meänkielelä ja suomeks monenlaisissa genreissä: romaania, runoja ja lauluja, esseitä, draamoja ja musikaalitten tekstiä, novelliä, artikkelelä ja hään oon kans kääntäny ruottin, meänkielen, suomen ja engelskan välilä.

Se oon rohki tärkeä geopoettinen tekiä (Fekete J. 2010), ette Bengt Pohjanen oon syntyny Tornionlaaksossa, Pajalan kunnan Kassan kylässä, likelä Suomen rajjaa. Se oon leimanu alusta saakka hänen työtä kirjailiana ja hänen kaikkiin ommiinan kielen, lapsuuen kielen, elikkä meänkielen puolestapuhujanna ja kehittäjänä.

Pohjanen oon monta kertaa väittäny, ette hänelä oon kolme ommaa kieltä. Hänen tuotannosta näkky selvästi, kunka helposti hään käyttää kaikkia kolmea kieltä. Eetnisheen ja kielelisheen vähemisthөөн kuuluvalle tutkialle se oon kuiteski selvä hoksata, ette Pohjasen kaikkiin ommiin kieli oon meänkieli.

Pohjasella oon ollu rohki suuri rolli meänkielen ja meänkielisen kulttuurin revitaliseerinkissä 1980-luvulta saakka, ko tämä ommaa itteä hakeva liike alko Tornionlaaksossa. Pohjasen tehtävä oon ollu paljolti samansorttinen ko romantiikan ajan oppihneitten: se oon freistata kirjailiana ja julkisuuen ihmisenä rakentaa kielelisen ja kulttuurisen itenttiteetin omale eetniselle roikale.

Tähhään työhön kuuluu kans omankielisen kirjalisuuen luominen. Mutta se ei milhään tarkota, ette Pohjasen työtä saattas tulkita markinaaliseksi eli rekionaaliseksi Ruottin eli mailman kirjalisuuesa. Aihheet joista hään oon kirjotannu: raja, vähemistö, joppaus, lapsen kokemukset ja uuen kielen vallottaminen, uskonto, suru, ilo ja rakhaus oon kirjalisuuen ylheis-mailmallisia teemoja. Asema vähemistönä kans yhistää mailmassa, sehään yhistää suuriinan osan mailman väestöä.

Pohjanen oon kirjottannu ensimmäisen meänkielisen romaanin (*Lyykeri*,

1985) ja ensimmäisen näytelmän kans (*Kuutot*, 1987). Nämät ja hänen muut meänkielisiä kirjoitetut teokset on toistus siitä, ette kirjallisuus liittää ihmisen hänen oman kansan kolektiivisheen muistiin. Kirjailiana se on hänen tietonen pyrkimys näyttää meänkielisen kulttuurin suhetta valtakulttuuhriin (ruottalaisheen ja suomalaisheen). Hään lykästyy anthaan valta- ja alistussuhtheitten kuvvauksia, yksilöitten samuu'en ja eron kokemuksia ja kans selviytymisstratekioita.

Ulkopuolisen antaman kuan kirjallinen dekonstryksuuni

Hänen omaelämäkerrallisen romaanin ensimmäisessä osassa, Jopparikuninkhaan poika romaanissa (meänkielä 2009, ruottin kielä *Smugglarkungens son*, 2007) Pohjanen dekonstryeeraa ulkopuolisen (ruottinkielisitten) antaman kuan meänkielisistä, kuan, joka prässää meänkielisitten kulttuuria markinaaliseksi ja vähäpätöseksi. Se, mitä Pohjanen tekkee, on rohki tärkeätä, ko vähemistö saattaa huomaamatta omaksua sen kuan, mitä ulkopuoliset, olletikki enemistö antaa hänestä. Näin se on käyny Tornionlaaksossaki, eikä ole kumma, ette monet meänkieltä puhuvat näkevä oman kielen ilmaaikasenna, huonona ja kelvottomana kielenä.

Kattohaan nyt eksämpeliä siitä, kunka tämä dekonstryksuuni tullee framile Jopparikuninkhaan poika romaanissa.

1. Oma kieli esitethään itenttiteetin marköörinnä, vasthaanpanemisen, eriytymisen ja solitaarisuuen paikkana.

„Kieli on sielun sormenjäljet. Ei mishään muuala käsin mailmaa ole niin helppo tehjä luokkareisua ko Ruottin Tornionlaaksossa. Olekko puhua ruottia kläpile. Mutta met jatkama yhtä kylmästi meän tottelemattomuutta ja puhuma meänkieltä.” (Pohjanen 2009: 26.)

Alla olevasta sitatista saattaa hoksata muitaki vähemistökirjalisuuele tyypilisiä ominasuuksia. Siinäähän kirjailia käyttää sanna *alakulttuuri*, mikä on selvästi enemistöperspektiiviä heijastava termi, mutta antaa sille aivan toisenlaisen merkityksen. Se, mikä enemistön aatosmailmasta käsin kattottunna on halveksiva ilmasu, saapi Pohjasella positiivisen merkityksen „meän kulttuurinna”, joka yhittää ja suojelee. Sitatin viiminen lause nostaa tätä kulttuuria oikeuenmukasuen eustajaks vaston enemistökielistä virkavaltaa.

„Kyllä alakulttuuri vasthaanpanemisen piilopaikat on vuosisatojen aikana oppinu. Klau'aus ja leikinlasku ei ole niin huonoja vasthaanpanemisen sihtaamispaikkoja. Ja leikinlasku on verotonta hommaa. Se on ainua meänkielisten etuoikeus tänäki iltahiljasenna ko virkavalta niitä loukkaa

suoliston syvyyksiä myöten häpeämättä rikkomalla kotirauhan.” (Pohjanen 2009: 94.)

2. Teoksessa oma kieli ilmenee ylpeyden aiheena ja kirjailia korostaa kielellisen ja uskonollisen itentiteetin yhteenkuuluvuutta.

„Met kielettömät olema ummikoita vain rikhaampia sillon ko met lähestymmä Jumalan valtakunnan asioita. Tässä meänkieli on tavattoman rikas ja tarkka. Se antaa meile arvoa, met olema hengelisesti paljon rikhaampia ko ruottinkieliset, jotka häätyvä uskoa ossaamatta taihvan valtakunnan kieltä.” (Pohjanen 2009: 26–27.)

Tässäki sitaatissa *kielettömät* sana on selvästi ulkoryhmän käsite, johonka sisältyy alaskattomuus, mutta jonka semanttista kenttää kirjailia muokkaa positiiviseksi.

Ylpeys ilmenee seuraavassa sitaatissa kans, jossa on taasen matkassa samhaan aikaan ulko- ja sisäroikan perspektiivi:

„niilä oon »mervärdeä«, lisäarvoa suomenkielisinnä, jos net oon tohtinheet tulla häpeän kryptistä ja tunnustaa, ette net ossaava suomea.” (Pohjanen 2009: 53.)

Tämäntyyppisten romaanin ositten tehtävä on sisäroikan vahvistaminen siitä, ette oman kielellisen erilaisuuden hyväksyminen ja tunnustaminen saattaa tuo kunniaa myös ulkoroikasta käsin.

3. Romaanissa on paljon katkeruutta kielestä johtuvan eriarvosuuden takia yhteiskunnassa ja siinä ilmenee kans häpeän tunne siitä, ette kuulu vasithuon kielelliseen ja uskonolliseen roikhaan.

„Monta kertaa elläissäni mie olen toivonu, ette faariska olis ollu opettaja, tullimies eli poliisi eli poliitisesti uskova. Sillon ruotti olis ollu minun ensimmäinen kieli ja äitinkieli. Sillon meänkieli ei olis minua lykány siihen syrjhään, missä minua vielä tänäki päivänä eustaa ekonoominen keskiluokka ja poliitinen yläluokka, net samat ihmiset, jotka kerran tehiti minusta näkymättömän Pänktin. Eriarvosuus Meänmaassa oon alkanu äitin kohtusta ja se oon kielellinen.” (Pohjanen 2009: 26.)

„Jos meilä olis ollu oma kirjojettu kieli ja niin oma kirjojettu historia niin meän uskonollinen häpeä olis ollu paljon pienempi, sen olis saattanu syrjiä kirjojusvirheenä meän tarinassa.” (Pohjanen 2009: 35.)

4. Meänkielele annettu haukkumanimi, *paskakieli*, ilmenee koko romaanissa vain kolme kertaa, semmosissa kontekstissa, jotka liittyvä hänen

varhaislapsuuteen. Tämän sanan käyttö ilmasee taasen ulkoroikan perspektiiviä ja lapsi matkii vain raahvaita kielen oppimisen prosessissa.

„Yhtenä päivänä mie yhtäkkiä sanon puhthaala suomenkielelä, vaikka paskakielelä: »Kunkat toli ko takta poltti?« No mutta poikahään ossaa puhua.” (Pohjanen 2009: 18.)

„Mie olen jo oppinu telefoonisanoja, vaikka paskakielelä.” (Pohjanen 2009: 20.)

„Mie hoen paskakielelä, ette »Tuoratääri! Tuoratääri!«” (Pohjanen 2009:44)

5. Teoksessa esitethään suhteita kahtheen valtakulttuuhriin, ruottin- ja suomenkielisheen. Tämä oon mielenkiintonen aihe Pohjasen romaanissa. Toishaalta hään meänkielisennä tuntee olevan molemitten valtakulttuuritten syrjäyttämä.

„Ruottin alamainen, olematta ruottalainen. Kirota saapi ko almunakantekiä joulukuun lopussa ko puhuu ruottia, ette sillä aikaa ko kiroaa kerkiää löytää sanoja. Puhua suomea Suomessa niin, ette naurusta katkeaava.” (Pohjanen 2009: 79.)

„Vain se, joka syrjässä syrjittynnä oon hakenu sanoja tietää ja tuntee mitä se tarkoittaa olla ilman. Joila ruotti oon ensimmäinen kieli asuva eri planeetoila ko met meänkieliset. Net ei meän asioita käsitä ollenkhaan. Kieli, jota met puhuma kolmena ensimmäisenä vuona oon meän äitinkieli. Niinhään kielentutkiat, lingvistit, sanova. Jolla oon ruotti ensi kieli, sillä oon ruottinkielineen mailma, ja jolla oon meänkieli ensi kielenä, sillä oon meänkielineen mailma. Nämä mailmat ei toisia kohtaa.” (Pohjanen 2009: 134.)

Tähhään liittyy humoristinen väite jonka jälkhiin toisela kielelä puhuessa saapi valehtella, ko sillä ei ole sama eettinen paino ko omala kielelä sanotulla valheela. Kolmen kielen käyttäjällä oon oma vakkiintunnu hierarkiansa siittä, mikä kieli oon passeli missäki kontekstissä.

„Pakoliset valheet oon kaikki ruottinkieliiset, siksi net ei taija olla niin vaaralisia eikä syntisiä. Ruottinkieltä Jumala ei taija käsittääkhään. Ruottia puhuthaan herroile ja suomea Jumalalle.” (Pohjanen 2009: 70.)

Pohjanen näyttää kans eksämppeleä siittä, ette alaskattottu vähemistöläinen lykästy omakshuun enemistökieliä yhtä hyvin ko oman kielen.

„Mie alan varkhaisin lukheen suomea. Se oon kohtalon ivvaa, ette ruottalainen opetusmalli antaa mulle hyän petyykin äitinkielessä, jota mie en ossaa ja joka ei ole minun mamman, ei papan, eikä minun kieli.”

„Ruottiksi ja suomeksi, molemat mulle viehraitia kieliä mie alan reisaahmaan pojjes minun lapsuudesta.” (Pohjanen 2009: 191–192.)

„Sillon ruottin sanat tuleva. Minun sielussa leimahtaa valo ja nyt mie yhtäkkiä kirjotan uela kielelä, sillä oikealla: »Vätebomben kommer att kunna ändra årstiderna. Vintrarna blir längre och somrarna kortare. Hela året blir fem dagar längre.« (Väätepommi muuttaa vuenajat. Talvet pitenevvä, ja kesät lyhentyvvä. Koko kesä pitenee viielä päivälä). Suurila, neliskantisilla puustaavilla ja neljälä eromerkilä, mie näen ihmeen linjeeratulla paperilla. Nyt mie olen Nisse Täppi pistheen painamisessa paperille ja mie näytän Rosale olkapään yli mitä mie olen kirjottannu. Mie kysyn: »Kelpaakos se?« »Kyllä se kelpaa!« Näin mie kysyn joka kerta ko mie olen itteä vaivanu ruottin sanoila ja suomalaisela sisula. Kelpaakos se? Iho muistaa sen: »Kelpaankos mie?«” (Pohjanen 2009: 189.)

6. Pohjasen kirjassa oon tärkeä osa henkilöihin ja tapahtumhiin liittyvällä huumorilla. Sillä oon monenlaisia tehtäviä, mm. oman sisäroikan historialisen kuorman tasottaminen, ulkoroikan moittiminen naurettavaks tekemisen kautta, oman roikan hauskoitten ominasuuksitten framile tuominen omassa piirissä ja sen kauttaki yhtheenkuuluvuuen vahvistaminen. Se oon rohki tärkeätä jokaselle vähemistöle, ette pystyis jakhaan yhtheisiä kokemuksia. Niin ko Viinikka-Kallinen toteaa, verpaalisen huumorin usein vähemistökiehleen liittyvät hienouet ja huumorin kohtheet oon useasti erilaisia ko valtakulttuurissa. (Viinikka-Kallinen 2001: 283.)

Alla olevassa sitaatissa Pohjanen tekkee naurettavaksi oman ryhmän tekohurskhauen.

„Mutta hurskhauttahään mie piin tukustaa. Mamman suku oon hurskhasta; viinoja ei häissä ole, vaikka melkein kaikin oon päissä. Hurskhauela oon aina tekopyhhyen hinta ja pienessä kylässä tehtyt pyhimysten kehät oon aina numeroa liika pienet, niistä saapi pahan päänsäryn. Hääjuomat oon halkopinoissa ja kiljupöntöt muurasmäthäissä.” (Pohjanen 2009: 68.)

Ulkoroikhaan kuuluva ruottinkielinen pappi, joka ossaa suomea oon mainomisen ja kummastelemisen kohtheena meänkielisitten keskhuessa. Huumori näyttää olevan paras keino Pohjaselle kuvata häntä:

„Viikon perästä tulee ruottinkielinen pappi, Åberg-raukka, joka oon kasvissyöjä ja oppinu oikean suomen, mikä koko pitäjässä saapi ihmiset mainomalla siunaahmaan, melkein sekopäisiksi. Syökhöön runsuja, siihen oon Raamattuaki ko Jumalan mies Mooses, sannoo, ette heijot syövä kaalia, mutta missäs Raamatuissa oon kirjotettu, ette ruottinkielinen oon taivaskelponen, olletikki ko sen etunimi oon Kuno. Mutta se oon oppinu

suomen ja niin siitä on tulossa aivan ko kristitty. Tapahtuma on käsittämätön, kummallinen ja harvinainen ko keisarin kuolema.” (Pohjanen 2009: 30.)

„Pappi pittää vielä opetuspuheenki suomeksi. Nyt sillä ei ole kirjaa, mistä lukea. Se puhuu muuten, ja silloin joku asiat menevä klinkhuun. Se porisee, ette »Pyhä henki heittää vettä taivaseen!« Tarkotus on tietenki sanoa, ette Pyhä Henki »vetää heitä taivaaseen«, mutta kukas meistä nyt täylinen on?» (Pohjanen 2009: 31.)

Pohjasen käyttämälle huumorille on ominaista kuitenkin kaks asiaa: hään tohtii purkaa oman roikan tabu-aiheita (esim. joittenkuitten lestatalaisitten tekohurskhautta, kommunististä ja uskonolista fanatismiä) ja hään pystyy taitavasti siirtyhmään sisäroikan perspektiivistä ulkoroikan perspektiivhiin sillä lailla, ette ko ensimmäisessä taphauksessa hään käyttää empaattisen huumorin keinoja, jälkimäisessä taasen se on enämpi ironiata jolla hään suhtautuu kuvvailemhaan aiheesheen. Se on kans mielenkiintosta, ette sisä- ja ulkoroikan rajat on rohki vaihtuvia. Ulkoroikkahään saattaa olla ummikoitten (ruottinkielisitten) lisäksi meänkielisitten osa, joka freistaa olla ruottalaisiaki ruottalaisempi eli joka ellää *aatheen* (kommunismiin) hurmaantumana.

„Oletkos sie koskhaan aatelu miksi Pajalan aatheen miehet kohta kaikin on olheet ja on kunnan rikhaimpia ja suurten firmojen omistajia jotka vielä poliitiikan kautta on topahneet kilpailiotten kaupanteot? Mistäs mie aatheen miehen tunnen? Siittä ko se on niin saita ja rahanperhään.” (Pohjanen 2009: 50.)

Lopuksi

Vähemistöt joutuva jatkuvasti lekitimiseehraahmaan kulttuurisen olemassaolonsa. Tämän on tärkeätä tietää ko puhuthaan monikielisen periferiin ja ummikkokeskustan välisestä suhteesta. Vähemistökirjailian monikielisyys on välttämätöntä, ko hään kuuluu samanaikaisesti vähhinhään kahtheen mailhmaan niinku kaikki hänen roikan ihmiset. Hään joutuu oppimhaan vähhinhään kahta itenttiteettiä, puhuhmaan kahta kulttuurista kieltä ja neuvottelheen niitten välilä. Sehään on loppumaton prosessi. Siksi vähemistökirjailian tekstit on rohki tärkeitä kulttuurisinna viestinä. (Viinikka-Kallinen 2001a: 172.)

Bengt Pohjasen kirjallisen tuotannon tärkeimpiä ominasuuksia on hänen monikielisyys ja monikulttuurisuus. Tarkemin analysoimassani Pohjasen romaanissa, Jopparikuninkhaan poika romaanissa kirjailian meänkielinen itenttiteetti korostuu kaikkiin enniiten ja tämän itenttiteetin vahvistamiseksi hään joutuu jatkuvasti pohtihmaan ommaa suhetta ruothiin ja suohmeen.

Vähemistökirjallisuuden teemat on usein samat ko valtakirjallisuudessa ja taiteessa ylheensä. Mutta näitten lisäksi vähemistö tarttee kans omia kertomuksia, joissa kuvataan meikäläisiä. Kaikin tarttema tekstiä, joista saatama tunnistaa oman kulttuurisen itten. Kirjallisuuden kautta pystymä löythään oman paikan meän omassa historiassa, nauhraan omale huumorille ja tunnisthaan omat sympoolit. (Viinikka-Kallinen 2001: 284.)

Kirjallisuutta

- Bahtyin, M. Mihail 1976: *A szó esztétikája*. Budapest: Gondolat.
- Domokos, Johanna & Laakso, Johanna 2011: Preface. – Johanna Domokos & Johanna Laakso (eds): *Multilingualism and multiculturalism in the Finno-Ugric Literatures*. Finno-Ugrian Studies in Austria Vol. X: 6–11.
- Fekete J. József 2010: *Centrum és periféria, nyűg, kolonc vagy hosszú póráz?* <http://www.irodalmijelen.hu/node/6098>. 19. September 2011.
- Hannerz, Ulf 2001: *Centrum és periféria a kulturális áramlatban*. <http://epa.oszk.hu/00400/00462/00025/pdf/01tan01.pdf>. 19. September 2011.
- Heith, Anne 2007: *Fluid Identities and the Use of History: The Northern Lights Route and the Writings of Bengt Pohjanen*. www.ep.liu.se/ecp/025/ 19. September 2011.
- 2009: Voicing Otherness in Postcolonial Sweden. Bengt Pohjanen's Deconstruction of Hegemonic Ideas of Cultural Identity. – Vesa Haapala, Hannamari Helander & et al. (eds): *The Angel of History*. Literature, History and Culture. Helsinki: University of Helsinki: 140–147.
- 2010: An Arctic Melting-Pot: The Byzantine Legacy and Bengt Pohjanen's Construction of a Tornedalian Aesthetic. *Acta Borealia* 27:1: 24–43.
- Hirvonen, Vuokko 1999: *Saamenmaan ääniä*. Saamelaisen naisen tie kirjailijaksi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Liebkind, Karmela 1988: *Me ja muukalaiset – ryhmärajat ihmisten suhteissa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pohjanen, Bengt 2009: *Jopparikuninkhaan poika*. Överkalix: Barents.
- Said, Edward W. 2002: Bevezetés a posztkoloniális diszkurzusba. – Antal Bókay, Béla Vilcsek, Gertrud Szamosi & László Sári (eds): *A posztmodern irodalomtudomány kialakulása*. Budapest: Osiris: 602–613.
- Viinikka-Kallinen, Anitta 2001: Kuka kertoo meikäläisistä? Tekstit ja tarinat vähemmistöidentiteetin kantajana. – Miia Mikkonen, Helena Sulkala & Harri Mantila (eds): *Tutkielmia vähemmistökielistä Jäämereltä Liivintaraan*. Vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusverkoston raportti II. N:o 18. Oulu: Oulun yliopisto: 275–286.

- 2001a: Taistelu sieluista – Identiteetin rakentajat ristiretkellä alueitten Euroopassa. – Niina Määttä & Helena Sulkala (eds.): *Tutkielmia vähemmistökielistä Jäämereltä Liivinrantaan*. Vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusverkoston raportti III. N:o 20. Oulu: Oulun yliopisto: 169–181.

Multilingual periphery versus unilingual centre in Bengt Pohjanen's work

This study aims at rethinking the concepts of periphery and centre in terms of the dynamics of multilingual ethnic minority versus unilingual national majority in the context of literature in Sweden. This may be interpreted as an attempt to disprove the belief that what belongs to the centre is the standard and of greater value than what is associated with the periphery. I intend to draw attention to the verbal art and the philosophy of Sweden's trilingual and amazingly prolific author, Bengt Pohjanen, who has written prose, lyrics, drama, opera librettos, radio plays, sketches, and other genres in Swedish, Meänkieli, and Finnish. His works have had a major role in the ethnic and linguistic revival of Meänkieli. His writings are eloquent examples of the strong connection between cultural heritage and collective identity.

In this study, I focused on the author's autobiographic novel written in Meänkieli, *Jopparikuninkhaan poika*, and analysed it in order to deconstruct the picture the Swedish majority has of the Meänkieli-speaking minority. The study is written in Meänkieli.